

Fritz Beke Éva:

## Pázmány Péter felvidéki munkássága és hatása napjainkban

### A katolicizmus helyzete Pázmány fellépése előtt

A XVI. században a katolicizmus már erősen hanyatlott, amikor a tridenti zsinat határozatai felcsillantották a megújulás és megerősödés reményét. Ebben a folyamatban jelentős, mondhatni főszerephez jutott a Loyolai Ignác által megalapított Jézus Társaság, a jezsuita rend. Eleinte a „cél szentesíti az eszközt” karhatalmi módszerével dolgoztak, de az erőszakos térítések nem hozták meg a várt eredményt. A rekatolizáció kezdetétől el kellett telnie bizonyos időnek, amikor már megfelelő, magas színvonalú tanintézetekben készítették fel a fiatal papokat arra, hogy a protestáns híveket áttérítsék a római katolikus hitre. Mivel a XVII. században kevés iskola, egyetem állt a tanulni vágyók rendelkezésére, a jezsuiták úgy vélték, hogy ha magas színvonalú képzést nyújtó iskolákat létesítenek, amelyek kapuit a protestáns növendékek számára is megnyitják, már félig nyert ügyük van. A kiváló tehetségű növendékeknek különösen nagy figyelmet szenteltek, mert bennük – nagyon helyesen – az elkövetkezendő időszak egyházi vezetőit látták.<sup>1</sup>

A jezsuita nevelési módszer hatékonyságát nagyszerűen példázza az erdélyi református családból származó Pázmány Péter életútja. A gyermek Pázmány 10 éves korában vesztette el édesanyját, apja ezután katolikus nőt vett feleségül, és „bizonyára a mostohaanyja befolyásának lehetett következménye, hogy a tizenkét éves Pázmány Péter – természetesen édesatyja beleegyezésével – 1583-ban a katolikus hitre tér. ... Édesapjának, Bihar alispánjának, Várad kapitánya mellett legelőkelőbb házában nagy vendégek fordulnak meg ebben az időben. Ott jár a jezsuita Possevino, Szalézi Szent Ferenc nevelője, a nagy hírű humanista tudós, író és államférfi, és csaknem bizonyos, hogy sűrűn megfordult

Pázmány Miklósék házában Szántó István is, a lelkes, első magyar jezsuita.”<sup>2</sup> A Pázmány család háza lehetett Várad katolikus közösségének fő központja, ahol aktív vallási élet zajlott, amely rányomta bélyegét a jó eszű fiatal fiú szellemi fejlődésére, aki folyamatosan csiszolódott, formálódott, és a jezsuita rend tagjává vált, és a rend külföldi – krakkói, bécsi, római – tanintézeteiben gyarapította tudását. Az egyre nagyobb tudással rendelkező Pázmány hű maradt nemzetéhez, hazájához, és visszavágyott szülőföldjére.

### Pázmány Péter és Vágsellye kapcsolata<sup>3</sup>

Pázmány Grazban kezdte meg nyilvános működését, majd a három éves szolgálati idő leteltével – 1600-ban – a jezsuita rend előjárósága Vágsellyére küldte a rend ottani, nemrég alapított kollégiumába.

Vágsellye, földrajzi fekvését tekintve a Kárpát-medencét Morva- és Csehországgal összekötő útvonal mentén fekszik. Az itt végzett régészeti ásatások leletei arról tanúskodnak, hogy a város környéke már az őskortól lakott volt. A középkorban ez az út a „Via Bohemica” nevet viselte, és nemcsak a katonaság, hanem a vándorló törzsek, a kereskedők is szívesen használták.

A városról szóló első magyar nyelvű írásos emlék a XI. századból származik. Ezt az 1002-ből származó levelet István király adata ki, melyben a vidéket „terra Wag”-ként említi. A környék „Vág” elnevezésével különböző iratokban egészen a XIII. századig találkozunk. A „Sala” megnevezés először 1105-ben, ill. 1110-ben bukkant fel.

A tatárjárás idején a környék lakosságának fele odaveszett. A tatárok elvonulása után, Magyarország területén újra kellett szervezni a birtokok elosztását. Ebben az időben adományozta a városnak IV. Béla a környéki falvakat: Peredet, Darócot és Vághosszúfalut.

Majtényi Uriel – a túróci premontrei szerzetesrend utolsó prépostja – nagyon szíven viselte Vágsellye és környéke fejlődését, így a XVI. század

<sup>1</sup> Zoványi J., Ladányi S. (szerk.): Magyar protestáns egyháztörténeti lexikon, 3. bővített kiadás, Budapest 1977, Magyarországi református egyház zsinati irodájának sajtóosztálya.

<sup>2</sup> Baboss E.: Pázmány Péter válogatott munkái, Budapest, Magyar Népművelők Társasága Kiadása, a kiadás éve nincs feltüntetve.

<sup>3</sup> Bukovszky L., Gálová M., Ižof J., Pokreis H., Nováková A.: Šaľa, Mesto Šaľa, 2004., a fejezet fő forrásanyaga.

folyamán a város lakosságának kijáró jogokat biztosította a Vágsellyéhez csatolt községek, Pered és Vághosszúfalu lakosai számára is.

A XVI. század folyamán nagy változásokon ment át a város és környéke. A Magyarország számára vereséggel végződő mohácsi csata után a török csapatok Mehmed bég vezetésével Esztergomnál és Komáromnál keltek át a Dunán, majd Bécs felé haladva, Vágsellye környékét is érintették. Ebben az időben Magyarország több tájegységéhez hasonlóan ez a vidék is annyira elnéptelenedett, hogy benépesítésével az ország vezetői is komolyan foglalkoztak. Ezt a tervet I. Ferdinánd 1536-ban jóvá is hagyta, és ennek értelmében az újonnan betelepülő lakosok az őshonos lakossággal egyenlő polgárjogokat kaptak. Többek között ekkor érkeztek ide és telepedtek le a folyami kereskedelemmel foglalkozó „naszádosok” is.

A vágsellyei jezsuita rezidencián a XVI. század kilencvenes éveinek elején még csak három-négy személy tartózkodott. Ám amikor 1598-ban ide költöztették a túróci kollégiumot, nagy változás kezdődött a szerzetesrend és a város viszonyában, így ebből adódóan a környékeliek életében is.

A kollégium megnyitásával az addig is ismert mezőváros még szélesebb körben vált ismertté. Vágsellye már abban a korban is – a már említett kedvező földrajzi fekvése miatt – a magyarországi kultúrközpontok egyike volt. A tanítási lehetőséget kihasználták a messzebb lakó főurak is, akik szívesen küldték fiaikat az oktatási módszereikről híres jezsuita tanintézetbe. A város kulturális életére is nagy hatással voltak a jezsuiták által tartott ünnepélyek, amelyekhez a szokványos egyházi ünnepeken kívül hozzá tartoztak azok a nem ritkán 7–8 óras – természetesen latin nyelvű, de már itt-ott magyar kifejezéseket is tartalmazó, zeneszerszámokat megszólaltató – színházi előadások is, melyeket abból az alkalomból tartottak, hogy ha egy-egy környékelie nemes család „visszatért az igaz katolikus hitre”. A rendhez tartozó birtokot is fejleszteni kellett, hogy el tudják látni a kollégium növendékeit és tanárait egyaránt. Vágsellye gazdasági szerepét azzal is szerették volna növelni, hogy ide kívánták felépíteni a királyi gabonátározót is.

Ebben a korban a város és a jezsuita kollégium lakói egyaránt sok megpróbáltatáson mentek keresztül. 1599 őszén Wolfgang Somogyi, az egykori jezsuita növendékből lett pozsonyi kapitány, háromszáz fő-

ből álló csapatával sikeresen szállt szembe a török haderővel. Azonban a török veszedelem elmúltával sem lélegezhetett fel a vágsellyei lakosság, mert a pestisjárvány pusztítása után a Bocskay-féle szabadságharc is rányomta bélyegét a környékeliek életére.

1600-ban érkezett meg Vágsellyére a pályafutása kezdetén álló Pázmány Péter, aki akkor négy hónapot töltött a városban, de a későbbiekben többször is, rövidebb-hosszabb időszakra visszatért ide.

A vágsellyei jezsuita kollégium 1600-ban több épületből állt, ugyanis ekkor már mintegy négyszáz növendéknek kellett helyet biztosítani, akik szellemi és testi fejlődését öt professzor, öt pap és öt segítő (pl. mesterek: asztalos, pék, szakács, kertész) biztosította.

Bár egy új, téglából készülő kollégium felépítése is tervben volt, de az 1602-es török veszedelem és a pestisjárvány miatt a munkálatok félbeszakadtak. A növendékek és a tanárok többsége Znióváráljára – a vágsellyei kollégium elődjébe – menekült, és csak két jezsuita szerzetest hagytak hátra a városban, hogy amennyire lehetséges, vigyázzanak a kollégiumra.

A járvány után fél évvel már újra folyt az oktatás a vágsellyei kollégiumban. A rend vagyona szépen gyarapodott. A jelenlegi épület alapkövét 1604. augusztus 15-én tették le, és ekkor adták át a kollégium új könyvtárát is, ahol a latin és görög könyvek mellett geometria, valamint grammatika tankönyveket is találhattak a diákok. Hiába jött a városba számos mesterség képviselője, hogy részt vehessen a nagy építkezésben, azt mégis félbe kellett szakítani, amikor 1605 tavaszán Bocskay közeledő csapatai elől a jezsuiták elmenekültek a városból. A jezsuita rend érdekében V. Pál pápa és Dobokay, jezsuita rendfőnök, tárgyalásokat folytatott Bocskayval, de nem egyikük sem jártak sikerrel, aminek az lett a következménye, hogy a város fejlődésében egy kis időre hanyatlás állt be.

Bocskay egyik kapitánya, a protestánsok vezéralakja, Illésházy István, elfoglalta a várost, ám a csapatok ellátása hamarosan, már 1605 nyarán komoly gondokba ütközött. Az 1606-os bécsi békeszerződés értelmében Illésházy elérte, hogy a jezsuiták a városba ne térhessenek vissza. Ekkor egy időre Vágsellye városa Nagyszombat fennhatósága alá tartozott. Az új uraság – a nagyszombati előljáróság – a várost sok ingóságától fosztotta meg, melyek közé tartoztak pl. a sellyei polgárok tulajdonát képező mezőgazdasági szerszámok is. A későbbiekben kihallgatott, mintegy kétszáz tanú vallomása alapján nagyon nehéz időszak volt ez a néhány

év. A vallási perek mellett gazdasági veszteségek is érték a várost, az új jezsuita kollégium építésére szánt téglákat – mintegy 95 000 darabot – széthordták a környező városokba, pl. Galántára, Bazinba, Majtényba, Surányba.

Illésházy kemény fellépése után Vágsellye történetében egy kedvezőbb időszak következett. Ennek az egyik tényezője az volt, hogy 1610-ben, II. Mátyás megerősítette a város jogait, melyeket I. Ferdinánd adományozott 1536-ban. A túróci prépostság birtokait Forgách Ferenc, a nagyszombati székhelyű esztergomi érsek kapta meg, hogy a jezsuiták kiadásait fedezze.

Pázmány Péter már 1600-1601-ben, első vágsellyei küldetése idején, nagyon megkedvelte a várost, a kollégiumot és a könyvtárat. Miközben Pázmánynak Kassára, majd Nyitrára szólt a következő küldetése, a sellyei jezsuita testvérek aktívan tevékenykedtek. Egy 1602-es Rómába címzett rendfőnöki jelentésből kiderül, hogy abban az évben Vágsellyén és a környező falvakban 1500 gyónás – ebből 200 életgyónás – volt, és legalább 120 személy tért vissza a római katolikus vallásra, akik között nemesek és vezető pozíciót betöltő személyek is voltak.

Pázmány legközelebb 1603 januárjában, kassai és nyitrai küldetése után érkezett a városba, mint a kollégium igazgatója. Ekkor már nemcsak a kollégium igazgatásával – és mint a későbbiekben látjuk törődését – az egyszerű emberekkel foglalkozott, hanem szívén viselte a város gazdasági fejlődését is. Az ő hatáskörébe tartozott a tanintézetben a tananyag kijelölése, a tanárok beosztása, a tankönyvek beszerzése és a könyvtár bővítése is. Mint a kollégium igazgatója arra törekedett, hogy jó kapcsolatot építsen ki és tartson fenn a diákok szüleivel. Sok protestáns nemes gyermeke is tanult a vágsellyei jezsuita kollégiumban, mert ez a tanintézet a XVII. század elején Észak-Magyarország egyik legnevesebb iskolája volt. Pázmány gyakran meglátogatta a protestáns növénydekeinek családját is, és bensőséges kapcsolat alakult ki köztük, amiért a rend előjárói egy ideig nehezteltek is rá. Ám amikor a protestáns családok sorra tértek át a katolikus vallásra, a rendi előjárók véleménye megváltozott, mert ekkor jöttek rá, hogy az igazgató – Pázmány Péter – miért is töltött körükben oly sok időt... Ahogyan a kollégium fejlődött, az igazgatói teendők is gyarapodtak. Mindezek mellett Pázmány besegített a hétköznapi munkákba is, és ezen kívül vasárnaponként és

ünnapokon Nyitrán a székesegyházban prédikált. Ehhez az időszakhoz tartozik a komjáti lelkész, Veresmarti Mihály katolizálása is.

Pázmány Péter esztergomi érsekként is szívesen tartózkodott Vágsellyén, mert a régi kollégium felüdülést jelentett számára. Voltak olyan évek, hogy az egész nyarat itt töltötte. Az eddig ismert levelei közül százötvenet írt innen. Az egyházi méltóságoknak szóló legtöbb levelet Sellyéből írta az 1627-es, 1631-es és az 1632-es évben. Az uralkodóval, II. Ferdinánddal történő levélváltás nagy részét szintén ebből a városból bonyolította le. A levelezés a város gazdasági és kulturális életének a fejlesztéséről szólt. Ezen igyekezetek bizonyítéka az is, hogy saját kezűleg javított bele a város tervrajzába, és egészítette ki saját ötleteivel, megjegyzéseivel. A város ismerete nélkül ez elképzelhetetlen lett volna. A város történetével foglalkozó kutatók szerint a katolikus templomnak ő adományozta a harangot, és az is valószínű, hogy ő építtette újjá a templomot, amikor azt a Bocskay-féle felkelés alatt lerombolták. Annak a valószínűsége még nagyobb, hogy a kollégium építését is ő fejeztette be, vagyis az épület mai alakja is Pázmány nevéhez kötődik. Ebben, a ma csak „kastély”-ként emlegetett épületben található napjainkban a Sellyei Állami Levéltár.

Pázmány vágsellyei kapcsolatait kutatva, a több mint 300 éves alapon álló, régi jezsuita kastély épületében járva, a régi könyveket forgatva nagyszerű élményben volt részem. A városi hivatal, valamint a jelenlegi levéltár gondozásában a kastély alagsorában állandó Pázmány-kiállítás tekinthető meg. A folyosókon régészeti leletek láthatók, és a kiállított tárgyak között „Az isteni igazságra vezérlő kalauz” egyik példánya is megtalálható. Pázmány Péter életrajzírói Vágsellyét, mint egy röpke állomást említik a nagy ellenreformátor életében, pedig levelezését kutatva kiderül, hogy sok időt töltött itt, és innen a kor híres személyiségeivel gyakran váltott levelet, főpaként pedig a sellyei kollégium a nyugalom, és pihenés szigetét jelentette számára.

Pázmány Péter 1637. március 19-én hunyt el, és Pozsonyban, a Szent Márton székesegyházban temették el úgy, ahogy meghagyta – egyszerű fakoporsóban, dísztelen ruhában, ám a római katolikus egyház (Pázmány akarata ellenére) érseknek kijáró temetési szertatással búcsúztatta.

A vágsellyei levéltár birtokában lévő „Udvari Rendtartást” is Pázmány írta egy, a városban való tartózkodása alkalmával. Azt csak feltételezzük,

hogy a sellyei kollégiumra vonatkozott, amelynek építését nem sokkal az okmány megírása előtt fejezték be. Az okmány egy tulajdonképpeni házirend, a kastély első lakóira vonatkozhatott. A rendtartás eredeti latin nyelvű változata, melyben a szabályzat 27 pontban van összefoglalva, a Pázmány-kiállítás részét képezi.

Amikor a XVIII. században beszüntették a jezsuita rend működését, a kastély leltárában egy olyan bejegyzés szerepel, ami Pázmány Péter szobáját nevezi meg. Az teljességgel bizonyos, hogy ez volt az ő magánlakosztálya. Arról nem készült feljegyzés, hogy milyen volt a lakrész berendezése.<sup>4</sup>

A vágsellyei Pázmány Péter Tudományos Társaság főként a levéltár munkatársaiból áll. Az utóbbi években több érdekes rendezvényt is szerveztek, melyek közül témánk szempontjából említésre méltó az 1998-ban „A Vágsellyei Jezsuita Kollégium megalapításának 400-ik évfordulója 1598–1998” elnevezésű nemzetközi konferencia és a hozzá kapcsolódó tárlat: „A vágsellyei járás személyiségei” címmel.<sup>5</sup>

### Pázmány Péter sírjának azonosítása

A római katolikus egyház már néhány éve fontolgatja Pázmány Péter boldoggá avatását, ehhez pedig földi maradványokra van szükség.<sup>6</sup> Bár Pázmányt – saját kérésére – a pozsonyi Szent Márton-székesegyházban temették (1637. április 3.) el, viszont sírjának pontos helye sokáig ismeretlen volt.

1710-ben Eszterházy Pál egy latin nyelvű felirattal ellátott emléktáblát helyezett el a Szent Márton-székesegyházban található Alamizsnás Szent János mauzóleuma előtt. Az emléktábla szövege szerint Magyarországon három nagy oszlopa – Pázmány Péter, Lippay György és Széchenyi György – nyugszik a sírban.

A következő, Pázmány Péter sírjáról szóló feljegyzés Knauz Ferdinándtól származik, aki 1859-ben jelen volt, amikor a Szent Márton szé-

kesegyház rekonstrukciós munkálatai során megtalálták Pázmány sírját és a koporsóját is felnyitották. A holttest akkor még jó állapotban volt, a rajta lévő ruházat vörös selyempalástból, bíborosi fejedőből és a lábán lévő bőrcipőből állt. Knauz feljegyezte, hogy a magyar katolikus egyház nagy alakjának nemes jellemére utal, hogy nemcsak életében, hanem halálában is kerülte a pompát és fényűzést.<sup>7</sup>

2005-ben egy nemzetközi – magyar és szlovák szakemberekből álló – kutatócsoport a meglévő információk nyomán újra nekilátott Pázmány Péter sírjának a felkutatásához. A kutatócsoport munkáját komoly levéltári kutatások előzték meg, amelyeket – Käfer István, Kránitz Lajos és Hargittay Emil – a budapesti Pázmány Péter Katolikus Egyetem tanári végeztek.<sup>8</sup>

Ezen információk birtokában a római katolikus egyház felkérte a Szlovák Nemzeti Múzeum és a pozsonyi Szlovák Régészeti Múzeum munkatársait, köztük PhDr. Zdeněk Farkaš, CSc. régészt és kutatócsoportját, hogy vegyenek részt Pázmány Péter sírjának keresésében, és ha sikerrel járnak, akkor a földi maradványok azonosításában is. A kutatómunka során nagy segítséget jelentett Ferdinand Knauz 1859-ből származó feljegyzése, mely Pázmány sírjának felnyitásáról és azonosításáról (1859. szeptember 12.) szólt. Ezenkívül modern műszereket – georadart (OKM I-160 FUTURE), és mélyben rejtőző tárgyak azonosítását segítő detektort (DTI PLUS) is használtak. A Szent Márton székesegyház padlózatát vizsgálva, az eddig ismert sírok mellett két újabb, figyelemre méltó üreget jeleztek a műszerek, melyek a Pálffy család kriptája mellett helyezkedtek el. A kutatók a Pálffy-kripta folyosójának falán a többlettől eltérő falrészletet fedeztek fel, melyet kibontva egy üres kriptára bukkantak, ám ennek falán egy újabb, a többlettől eltérő falazás nyoma látszódott. Ezt a falat is megbontva, majd a szomszédos sírboltba betekintve két holttestet és azok ruházatának maradványait találták meg 2009. december 9-én. Knauz leírása alapján Zdeněk Farkaš és a kutatók arra következtettek, hogy a sírbolt Pázmány Péter és Lippay György (1666.

<sup>4</sup> Állandó kiállítás – Pozsonyi Állami Levéltár Vágsellyei Fiókleveletára

<sup>5</sup> Pokreis Hildegarda a kutatóterem vezetője – Pozsonyi Állami Levéltár Vágsellyei Fiókleveletára

<sup>6</sup> PhDr. Zdeněk Farkaš, CSc. 2013. május 18. Szlovák Nemzeti Múzeum, Pozsony

<sup>7</sup> Hargittay E., Käfer I., Kránitz M. (szerk): „Po mojej smrti nestane sa všetko podľa mojej vôle.” Piliscsaba: Filozofická fakulta Univerzity Petra Pázmaňa, s. 38 – 39. hivatkozik rá Hallo, J.: Pázmaň v Dóme sv. Martina, <http://www.impulzrevue.sk/article.php?532>

<sup>8</sup> <http://tortenelemportal.hu/2013/03/pazmany-peter-ujraszenteles/>.

január) földi maradványait rejt, melyek azonban eléggé rossz állapotban voltak.<sup>9</sup> Ugyanis a kriptában a nedvesség hatására különféle mikroorganizmusok szaporodtak el, és megrongálták a testeket és a ruházatot, ezen kívül a sírokban, szarkofágokban gyakori brushit – áttetsző vagy sárgás ásvány ( $\text{CaHPO}_4 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$ ) nyomait is felfedezték. Ez az anyag idézi elő a csontszövet szétesését.<sup>10</sup>

Pázmány Péter földi maradványait 2009. december 30-án exhumálták. Az exhumálási munkákat Doc. ThDr. Jozef Halko, PhD., az érseki hivatal képviselője vezette. A holttest vizsgálatát egy antropológusokból, történészekből, régészekből álló kutatócsoport végezte.<sup>11</sup>

Pázmány Péter holttestének vizsgálatát és azonosítását 2010 elejére be is fejezték, és 2010. január 23-án Stanislav Zvolenský, pozsonyi érsek bejelentette, hogy a pozsonyi Szent Márton székesegyházban megtalálták Pázmány Péter sírját és a történészek, régészek, antropológusok tudományos munkájáról folyamatos tájékoztatást ígért.<sup>12</sup>

A sír feltárása és a benne talált maradványok vizsgálata 2012 végére fejeződött be.

A korábban már említett, Halko által vezetett kutatócsoporton kívül még mikrobiológusok egy csoportja is megvizsgálta a sírban talált leleteket. A tudományos munka során főként a ruházaton kialakult mikroflórát tanulmányozták. A kutatómunka eredményeit Domenico Pangallo – a Szlovák Tudományos Akadémia Molekuláris Biológiai Részlegének kutatója és csoportjának tagjai<sup>13</sup> a Microbiological Research tudományos folyóirat 2013/3. számában publikálták. Pangallo úgy véli, hogy napjainkig nagyon kevés – Caretta a Piontelli (1998); Jurado et al. (2010); Degano a Colombine (2009); Margariti et al (2011) – olyan tu-

dományos mű látott napvilágot, amely a zárt környezetben – ez esetben a kriptában – létrejött mikroflórát vizsgálja.<sup>14</sup>

A Pangallo által vezetett biológus kutatócsoport a sírban talált textíliából, kilenc különböző helyről – hatot a palástból (a hasi rész közelében lévő fehér porból, a gallerról, a palást lábához közeli alsó részéből, a csuklóhoz közeli részéből, a vállhoz közeli belső részéből, és ez utóbbi területhez közel eső belső részéből), hármát pedig a fejfedőből (egyét a belső selyem-borításból, kettőt a külső gyapjúszövetből) – vettek mintát. Ezeket elektron-mikroszkópos vizsgálatnak is alávetettek. A textil-darabok elemzése során többféle baktérium- és fungális, azaz gombatörzset izoláltak, amelyeket a továbbiakban mikro- és molekuláris biológiai módszerekkel elemeztek.<sup>15</sup> Az izolált bakteriális- és gombatörzsekkel biodegradációs<sup>16</sup> tesztek is végeztek, és a tesztek eredményét a cikkben lévő táblázatban<sup>17</sup> tüntették fel.

Az antropológiai és a régészeti kutatás eredményeiről Doc. RNDr. Milan Thurzo CSc. antropológus és PhD. Zdeněk Farkaš, CSc. történész 2013. április 10-én (Prešporské večery), valamint 2013. május 18-án (Múzeumok Napja) számolt be az érdeklődő közönségnek. Ez utóbbi előadáson személyesen is részt vettem, és az ott elhangzottakat a két kutató szóbeli beleegyezését követően az alábbiakban foglalom össze.

Doc. RNDr. Milan Thurzo CSc. antropológus a kutatómunkáról és eredményeiről szóló előadásában elmondta, hogy a rendelkezésükre álló leletek elemzése alapján Pázmány 160–165 cm magas, vékony testalkatú férfi lehetett. A sírban talált holttest koponyáján gesztenyebarna haj maradványai cáfolták azokat a portrékat, amelyeken Pázmányt őszes hajjal és szakállal ábrázolták. Koponyatérfogata 1276 cm<sup>3</sup>, a fogsor maradványainak vizsgálatából pedig arra következtettek, hogy paradentózia

<sup>9</sup> PhD. Zdeněk Farkaš, CSc., Szlovák Nemzeti Múzeum, Pozsony, 2013. május 18.

<sup>10</sup> Doc. RNDr. Milan Thurzo CSc., Szlovák Nemzeti Múzeum, Pozsony, 2013. május 18.

<sup>11</sup> Doc. RNDr. Milan Thurzo CSc. és Doc. RNDr., Radoslav Beňuš PhD., PhD. Zdeněk Farkaš CSc., Mgr. Art. Sylvia Birkušová, Mgr. Art. Roman Bajzík, Mgr. Tomáš Krampl és Michal Poljak – Thurzo M., Farkaš Z. 2013.05.18. Slovenské národné múzeum, Bratislava

<sup>12</sup> <http://www.magyarkurir.hu/hirek/?30948> -

<sup>13</sup> Lucia Kraková, Katarína Chovanová, Mária Bučková, Andrea Puškárová, Alexandra Šimonovičová. [www.elsevier.com/locate/micres](http://www.elsevier.com/locate/micres)

<sup>14</sup> Pangallo D. et al. Disclosing a crypt: Microbial diversity and degradation activity of the microflora isolated from funeral clothes of Cardinal Peter Pázmány. Microbiol Res (2012), <http://dx.doi.org/10.1016/j.micres.2012.12.001>

<sup>15</sup> Pangallo D. et al. Disclosing a crypt: Microbial diversity and degradation activity of the microflora isolated from funeral clothes of Cardinal Peter Pázmány. Microbiol Res (2012), <http://dx.doi.org/10.1016/j.micres.2012.12.001>

<sup>16</sup> „...mikroszervezetek átalítható lebontási, illetve átalakítási folyamat...”

<sup>17</sup> Pangallo D. et al. Disclosing a crypt: Microbial diversity and degradation activity of the microflora isolated from funeral clothes of Cardinal Peter Pázmány. Microbiol Res (2012), <http://dx.doi.org/10.1016/j.micres.2012.12.001>

volt, amelyről mint fogászati problémáról találunk említést néhány Pázmányról szóló irodalmi szövegben is.

A Pázmány Péter holtteste mellett talált rovarbábok azonosítására RNDr. Vladimír Straka dipterológust kérték fel. A bábokból *Heleomyza captiosa* (Diptera, *Heleomyzidae*) legyek keltek ki, melyek általában zárt térben és barlangokban élnek, de néha emberlakta településen is előfordulnak.

A kutatómunka végeztével a megtisztított maradványokat Stanislav Zvolensky, a pozsonyi egyházmegye érseke újra szentelte<sup>18</sup>, és egyházi szertartás keretén belül 2013. március 18-án egy fém táblácskán lévő felirattal ellátott, fém belsejű fa koporsóban temették el újra.<sup>19</sup> A sír egyelőre a nagyközönség számára nem hozzáférhető. Ám fontolóra veszik azt a megoldást, hogy a Szent Márton székesegyházban található többi egyházi előjáró sírjához hasonló módon, Pázmány Péter bíboros-érsek sírja is megközelíthetővé váljék, de jelenleg ennek több – főleg anyagi és építészeti jellegű – akadálya is van.

Pázmány Péter sírjának feltárásával, majd a földi maradványainak újratemetésével nem fejeződött be a tudományos munka, ugyanis a temetés és a sír helye kapcsán további, válaszra váró kérdések merültek fel, mint pl.:

- 1637-ben miért kellett várni 14 napot Pázmány halálától a temetésig: azért, hogy legyen idő a kegyelet lerovására, vagy a sír kiásása vett igénybe ennyi időt?
- Pázmány sírja eredetileg Alamizsnás Szent János mauzóleuma alatt helyezkedhetett el, és ide temették el Knauz és Frankl érsekeket is?
- Miért írta azt Knauz, hogy Pázmány sírját a Pálffy-kriptán keresztül lehet csak megközelíteni, holott Frankl szerint nyitott, könnyen hozzáférhető volt a sír.
- Ha Pázmányt eredetileg Alamizsnás Szent János mauzóleuma elé temették, akkor később miért költöztették a holttestet egy nehezen hozzáférhető, jelöletlen és titkos sírba?
- Ha viszont Pázmány Pétert, Lippay Györgyöt és Széchenyi Györgyöt nem közös sírba temették, akkor 1710-ben miért helyezte el a sír előtt Eszterházy Pál a latin nyelvű szöveggel ellátott emléktáblát?

<sup>18</sup> <http://tortenelemportal.hu/2013/03/pazmany-peter-ujraszenteles/>

<sup>19</sup> Z. Farkaš előadása Pozsony: 2013. május. 18.

lát: „Magyarország három oszlopának – Pázmány Péternek, Lippay Györgynek és Széchenyi Györgynek tiszteletreméltó csontjai nyugszanak e helyen.”<sup>20</sup>

A sír feltárásáról és a benne lévő maradványok kutatási eredményeiről szóló monográfia kiadását 2014 tavaszára tervezik.

Annak ellenére, hogy Pázmány Péter a magyar ellenreformáció egyik vezéralakjaként a protestantizmus ellensége volt, mivel a katolicizmustól elpártolt híveket minden áron vissza akarta terelni Róma kötelékébe, a XVI. és XVII. század egyik kimagasló személyiségének tekintjük. Mint iskolaalapító, irodalmár, politikus sokat tett a korabeli magyarság ügyéért – ezt bizonyítja Bethlen Gáborral, majd I. Rákóczi Györggyel való levelezése is, és mint esztergomi érsek az ország egyik vezető személyisége, nagy szolgálatot tett hazájának, a török megszállás alatt lévő Magyarországnak.

„Pázmánynak csak a vallásos meggyőződése volt más, de lelke, gondolkodásmódja, érzülete, szenvedélyessége és nyelve: Méliusz Juhász Péteré.”<sup>21</sup>

## FELHASZNÁLT IRODALOM

- Baboss, E.: Pázmány Péter válogatott munkái. Budapest: Magyar Népművelők Társasága Kiadása,
- Bukovszky, L., Gálová, M., Izóf, J., Pokreis, H., Nováková, V.: Šaľa. Mesto Šaľa: 2004. ISBN 80-89032-21-4
- Öry, M., Szabó, F.: Pázmány Péter. Válogatás műveiből. Budapest: Szent István Társulat, 1983.
- Zoványi, J., Ladányi, S. (szerk.): Magyar protestáns egyháztörténeti lexikon. Budapest: Magyarországi Református Egyház Zsinati Irodájának Sajtóosztálya, 1997. ISBN 9637030158
- Pangallo, D. et al: Disclosing a crypt: Microbial diversity and degradation activity of the microflora isolated from funeral clothes of Cardinal Peter Pázmány. *Microbiol Res*: 2012.
- <http://dx.doi.org/10.1016/j.micres.2012.12.001> – letöltés ideje 2013.április
- <http://www.magyarurak.hu/hirek/?30948> – letöltés ideje 2010. Február
- <http://www.elsevier.com/locate/micres> – letöltés ideje 2013 április
- <http://www.impulzrevue.sk/article.php?532> – letöltés ideje 2013 április
- <http://tortenelemportal.hu/2013/03/pazmany-peter-ujraszenteles/> – letöltés ideje 2013 május

<sup>20</sup> Thurzo, előadása, 2013. május 18.

<sup>21</sup> Baboss, E. 6.p.